

DOLAR I EVRO - SUKOB INTERESA

DOLLAR AND EURO - THE CONFLICT OF INTERESTS

Jelena Vasiljević¹

Rezime: Nova svetska finansijska kriza započeta na berzama SAD i tržištu nekretnina uzdrmala je iz temelja ne samo dolarski sistem, već i celokupan svetski finansijski sistem. Upravljenje deviznim kursom postaje sastavni deo svake finansijske i razvojne politike preduzeća i država u celini. Zbog zloupotrebe USD u nacionalnoj i svetskoj privredi nova finansijska kriza ponovo izbacuje na površinu „problem USD” i nužnost reforme svetskog monetarnog sistema. Osnovno pitanje od kojeg se u analizi polazi jeste: kako će se završiti ova kriza USD u sklopu opšte finansijske krize, a kako kriza evrozone? Na osnovu izvršene analize, autor je došao do zaključka da će u budućnosti glavi centar za globalne i političke odluke biti zemlje BRIKS (Brazil, Rusija, Indija, Kina i Južna Afrika), ali uz nekoliko drugih država kao Argentina, Meksiko, Iran... Drugi važan zaključak je da će do 2020. godine u svetu biti stvorena tri moćna ekonomska i geopolitička centra: Kina, Rusija (ujedinjena sa evroazijskim zemljama) i Evropska Unija.

Ključne reči: evro, dolar, javni dug, kriza

Abstract: New financial economic crises which started on the stock market and the real estate market in the USA, has shaken not only dollar system, but entire world financial system as well. The control of exchange rate has become an integral part of financial and development policy of enterprises and the states in whole. Due to the abuse of dollar in the national and world economy, the new financial economic crisis brings out 'the problem of dollar' and the necessity to reform the world monetary system. The main question of this analysis is: how is the dollar crisis in the context of global financial crisis going to end, and what will happen with the Eurozone crisis. According to the analysis, the author has come to conclusion that the center of global and political decisions in the future will be the countries of BRICS (Brazil, Russia, India, China and South Africa) along with several other countries such as Argentina, Mexico and Iran. The second conclusion of a big importance is that the three powerful economic and geopolitical centers will have been made in the world by 2020. These are China, Russia (united with Euro-Asian countries) and the European Union.

Keywords: euro, dollar, public debt, crisis

UVOD

U pokušajima reforme svetskog monetarnog sistema da li postoji zajednički interes ili bar nekakva približno izgrađena platforma SAD, EU i novih država u nastajanju i sve većoj ulozi u svetskoj proizvodnji, izvozu i na svetskom tržištu (BRIK)? To najbolje otkriva nova finansijska kriza i istupanja ovih država u rešavanju sopstvenih problema izazvanih krizom.

Da li je dolar suprotstavljen evru? Postoje li zajednički interesi u razvoju i reformisanju sistema ili su predlozi suprotstavljeni kao kod Kejnsovog i Vajtovog plana?

---

¹ mr Jelena Vasiljević, Fakultet za poslovno industrijski menadžment, Univerzitet "Union" Beograd, e-mail: jelenavasiljevic.fpim@gmail.com

Opadanje efikasnosti nacionalne privrede, pad produktivnosti, porast nezaposlenosti, život na kredit i iznad svojih mogućnosti, ali i ogroman, gotovo astronomski deficit spoljne trgovine i budžeta, SAD pokušavaju i često čine obaranjem kursa USD. Dolar i manipulacije njegovim kursom služe pre svega potrebama nacionalne ekonomije i rešavanju unutrašnjih problema. To je postala klasično manipulirana valuta. Konkurentna moć se pokušava održati obaranjem kursa USD. Ovo se posebno odnosi na zonu evra i kineski juan. Odatle i stalni zahtevi SAD da Kina revalvira svoju valutu tvrdeći da je podcenjena za oko 20% da se time podstiče kineski izvoz i povećava konkurentna moć. [1]

Postoji očiti sukob interesa. Naime, integracija država i tržišta Zapadne Evrope i njeno proširenje na istok, stvorili su veće tržište u odnosu na tržište SAD. Veći je broj stanovnika i kupovna moć, povoljniji platni bilans i spoljnotrgovinski bilans, ali i budžetski bilansi (deficit) u odnosu na SAD. Stabilnost evra je veća u odnosu na dolar.

Očito je da SAD, bez obzira na izjave prijateljstva i uzajamne pomoći one ne mogu biti indiferentne na jačanje EU, ali i na konsolidaciju evrozone. Obaranje kursa USD u odnosu na evro se stalno nastavlja. Radi se stvarno o konkurentnoj devalvaciji (mada, istina, prikrivenoj preko klizanja fluktuirajućeg kursa).

Odnos USD i EUR najbolje ilustruje politika SAD prema EU i „ostatku sveta“. Dolar permanentno depresira (spontana, tiha, automatska devalvacija) u odnosu na evro. To se vidi iz pregleda prikazanog u tabeli 1.

Tabela 1 Odnos kursa US dolara i EUR*

GODINA	US\$ / 1 EUR	INFLACIJA SAD	INFLACIJA EU	EKONOMSKI RAST SAD
2001.	0,90	2,5	1,9	3,0
2002.	1,00	3,6	1,8	2,5
2003.	1,15	1,5	2,0	2,8
2004.	1,25	1,4	1,7	3,3
2005.	1,33	2,8	3,0	3,9
2006.	1,37	2,8	2,0	3,1
2007.	1,36	2,1	1,8	3,2
2008.	1,60	3,0	1,9	-0,5
2009.	1,42	4,5	2,8	-1,5
2010.	1,41	4,6	2,2	-0,8
2011.	1,40	3,0	2,7	0,6

* Autorova obrada podataka iz <http://www.oanda.com/currency/historical-rates/>

Odnos USD i EUR (2002. godine) bio je 1 : 1, da bi dolar stalno klizao na dole iz godine u godinu. Najniži kurs USD zabeležen je 2008. godine u doba eksplozije svetske finansijske krize kada je pao na 1,60: 1 u odnosu na EUR.

Postoji i sukob interesa oko kretanja kapitala.

Naime, SAD nakon obaranja kamatne stope na 0,5% u doba najdublje finansijske krize i ogromnog ubrizgavanja nove emisije USD u bankarski i berzanski sistem, povećavaju kamatnu stopu (mada nisu izašli iz krize) da bi privukli kapitale u SAD kojim bi finansirali svoj astronomski deficit budžeta i platnog bilansa. Da bi ulaganja bila atraktivnija i “sigurnija” za strane investitore istovremeno se povećava kurs USD u dubokoj krizi i svim deficitima, ali i sve višim stopama inflacije.

Osnovni problem je u tome što je USD istovremeno i nacionalna i svetska valuta. Ona daje mogućnost SAD da ga zloupotrebljavaju, posebno kada je odvojen od zlata, čime je ukinuta osnova i ograničenje za nekontrolisanu emisiju USD za sve namene, pa i vojne rashode, ratove i budžetsko deficitarno finansiranje. [1]

KAKVA SE STVARNA SNAGA DOMINACIJE KRIJE IZA MEĐUNARODNOG MONETARNOG FONDA?

To je ekonomski konsens za jednu tržišnu ekonomiju. USD, dakle, služi kao instrument održavanja visoke nacionalne potrošnje, nezavisno od: domaćeg bruto proizvoda, održavanje nezarađenog standarda, da bi ostali svet finansirao takvu raskošnu potrošnju. Život na račun drugih se nastavlja sve dok je USD istovremeno nacionalna i svetska valuta. SAD će učiniti sve da očuvaju taj "tron USD". Afera i stvarna smena direktora MMF Štros Kana nije ništa drugo nego zaštita USD i dominacije nad MMF od strane SAD. Naime, čim je dao izjavu da dolar koji je oslabio i više ne odgovara arhitekturi svetske privrede i odnosa snaga u njoj (narastanje snage Kine, Rusije, Brazila, Indije) i da bi globalnoj ekonomiji sada više odgovaralo da

se formira valutna korpa MMF u kojoj bi se dolar zamenio nizom snažnih valuta (evro, juan, rublja, rial i dr.) došlo je do stvarnog montiranja afere i ostavke Štros Kana. Dirnuo je "sveto pismo" Vašington-Vol Strit konsensusa tj. potpunu kontrolu nad novcem od strane Vašingtona preko USD i MMF (još od Breton Vudsa). Dakle, razmišljao je o alternativni dolara, ali je viđen i kao favorit (socijalista) na izborima za predsednika Francuske već omrznutom Sarkoziju (ali otvorenom satelitu američke politike u Evropi). Ugroziti hegemoniju dolara, a istovremeno se kao Evropljanin zalagati za dodatna sredstva da se otkloni kriza evrozone (pomoć Grčkoj, Portugalu, Irskoj, Španiji i dr.) neoprostiv je greh. "Big Money" Vol Strita koji prosto upravlja svetskim berzama, ali i MMF kao institucija koja čuva dolarski standard, nisu mogla da propuste priliku da otklone ovakve ideje. "Egzekutor je bila Imperija, taktička meta Evropska unija, a neposredni izvođač radova CIA." Nastupila je falanga monetarnog terora u svetu kao poluga neoliberalnog zločinačkog udruženja. Samo razmišljanje (ideja) o zameni USD drugim novcem skupo se plaća. [2]

Šok tretman i stavovi MMF za prevladavanje krize u Grčkoj, Irskoj, Portugalu, a sutra u Italiji, Španiji, Belgiji, Letoniji, Madarskoj i dr. je u stvari "razarajuća ekonomska reforma" koja gura ove zemlje u sve dublju krizu i socijalni slom.

Uklanjanje Štros Kana sa mesta direktora MMF kao predstavnika Evrope i evrozone, sa snažnom voljom da se pomogne državama evrozone u krizi, dodatni je dokaz ove politike SAD. Evrozona će sve teže dolaziti do dodatnih sredstava u ublažavanju krize. [5]

Imperija smišljeno gura EU u dublju krizu, posebno evrozonu, jer slabljenjem evrozone i EUR kao valute USD postaje „sigurna luka” i mesto za plasmane kapitala iz sveta. Finansijska alhemija dolara tada može da traje i dalje.

Grčka je iskoristila sredstva dobijena od EU i MMF početkom 2011. godine u obliku prve tranše kredita u visini od 20 milijardi EUR. Time je otplatila jedan deo dospelih obaveza iz 2011. godine od 52 milijarde.

To znači da se preko pomoći Grčkoj u stvari spasavaju Francuske i Nemačke banke koje su poverioci Grčke.

Deficit od 14% bruto proizvoda Grčka mora da smanji na 3% do 2014. godine! Da li je to moguće? Apsolutno je to nemoguća misija, uz izazove sve masovnijih socijalnih potresa.

Soroš smatra da je kriza u Grčkoj početak kraja EU, ukoliko ne preduzme određene mere, ali ne ove pomoći kako čini. On smatra da EU nije trebalo da pruži Grčkoj pomoć od 110 milijardi EUR. To je prevelik teret za tu ekonomiju. On smatra da Grčka "zaista stegne kaiš i štedi i da se tada samo kratkoročnim pozajmicama s povoljnim kamatama može pomoći Grčkoj da izađe iz krize, bez prevelikih zaduživanja kod MMF, EU i Svetske banke. Takav recept "spasa" ne može pomoći Španiji, Italiji, Portugalu. Da li je Džordž Soroš u pravu? Nasuprot njemu, Džozef Štiglic i Jože Mencinger tvrde da razvijeni "samo stežu kaiš drugima", ali ne i sebi. Stezanje kaiša ne može da dovede do izlaska iz krize, jer tada se radi o maloj potrošnji, a to dodatno smanjuje potrošnju. [6]

"Evro je mrtav, ma šta Nemačka uradila" - tvrde britanski mediji, a posebno ističu prednost što V. Britanija nije ušla u evrozonu. Ona želi jaku i stabilnu evrozonu zbog svoje ogromne trgovine s

njom, ali ne želi da učestvuje u kriznom fondu od 750 milijardi EUR za njeno finansijsko spasavanje. Izlazak nekih država iz evrozona donedavno je bio nezamisliv, a sada se često ističe Grčka, Portugalija, Irska kao mogući kandidati za to. Ne verujem da bi neka država donela odluku o izlasku iz evrozona. Predlaže se i stvaranje “nove zone čvrstog evra” koju bi formirale Nemačka, Francuska, Austrija i zemlje Beneluksa. Jer, ogroman finansijski paket od 750 milijardi EUR nije rasterao strah od evropskog ekonomskog kolapsa. Mehanizam upravljanja krizom nije izgrađen, nema novih mera za velike i bolne reforme u Evropskoj uniji. Potezima u toku krize samo se širi panika i strah na finansijskom tržištu. Inovacije u otvaranju novih radnih mesta treba da imaju prioritet.

Grčka je poznat slučaj po finansijskoj i dužničkoj krizi. Međutim, Irska je gotovo bankrotirala. Na redu su Portugal, Španija, Italija, Belgija, Francuska, ali i niz ‘novoprimitivnih’ država u EU u evrozoni. Od 17 članica evrozona sa velikim finansijskim problemima se susreće gotovo polovina, mada ni kod Nemačke i Francuske ne postoje uslovi ispunjeni iz Maastrichta. Ove države su izbegle da plate kaznu za prekoračenje budžetskog deficita i javnog duga u odnosu na zahteve iz Maastrichta. Bilansi javne potrošnje su prenapregnuti, inflacija prelazi gotovo dvostruko predviđenu, javni dug je od 24-30% veći od dozvoljenog po Maastrichtu.

Nezaposlenost je postala najveći problem, uz sve češće i veće socijalne potrebe i štrajkove ugroženog radništva. Kamatne stope se postepeno povećavaju u borbi protiv narastajuće inflacije, to dalje ugrožava investicije i privredni rast. Uzajamno delovanje krizno-inflatornih faktora se pojačava, što dovodi do produžavanja krize. [3]

Bez jedinstvene monetarne i fiskalne politike sudbina evra i evrozona je potpuno neizvesna.

Da bi se sprečila dalja erozija poverenja u evro i evrozoni Evropska centralna banka, EU i MMF odobrili su Irskoj kredit pomoći od 85 milijardi EUR. Pri tome ministri finansija EU razmatraju mogućnost da se otplate zajmova Grčkoj od 110 milijardi EUR produže sa 3 na 7,5 godina.

Pad EUR, visoke kamate na zajmove zaduženim državama ukazuju na to da sporazum EU i MMF sa Irskom nije umirio investitore.

Evropska unija i MMF prihvatili su paket finansijskih mera koje treba da osiguraju stabilnost evra i pomoć državama evrozona koje su u finansijskoj krizi. Odobreno je 720 milijardi EUR za spas evrozona, čime će se zaustaviti dalje slabljenje evra. To znači da postoji spremnost i dogovor da se evro brani svim sredstvima.

Da li postoji sposobnost EU da finansijski spase 45 milionsku Španiju ili 60 milionsku Italiju?

Grčki finansijski požar se širi Evropom, preteći da se pretvori u finansijsku katastrofu kontinuiteta. Pod teretom enormnog duga od 340 milijardi EUR moguć je bankrot prve države u EU. Grčka nije imala pristup finansijskom tržištu. Centralne banke evrozona najavile su mogućnost otkupljivanja javnih dugova, što će po njima stabilizovati finansijska tržišta.

Paket finansijske pomoći od 110 milijardi EUR od čega EU osigurava 80 milijardi, a MMF daje 30 milijardi. Na Nemačku kod EU otpada 22 milijarde. Mada Merkelova tvrdi da nije reč o budžetskim sredstvima i opterećenju poreskih obveznika, već o kreditu državne banke KfW, koji će Grčka s kamatom vratiti. Uz sve ogromne teškoće i dramu Grčke i evrozona, MMF i dalje uslovljava isplatu svog dela u petoj tranši pomoći Grčkoj (3,3 milijarde EUR od ukupno 12 milijardi, jer evrozona osigurava 8,7 milijardi EUR) tražeći nekakve garancije i “čvrsta obećanja” EU da će se postignuti dogovor o štednji i da će se realizovati. Ucene i omalovažavanja Grčke od strane “glavnih država u kreiranju pomoći” drugačije bi bile da nisu u pitanju veliki investitori (banke i institucionalni investitori) iz Francuske, Nemačke i SAD koji su i uz velike rizike i profite plasirale ogromne kapitale u Grčku. Spasavajući Grčku iz “dužničkog ropstva” EU u stvari spašava banke iz navedenih država - poverilaca, čime sprečava novi nalet krize i finansijskih lomova u bankarstvu. Da li se radi o začaranom krugu neprekidne krize?

Pomoć Grčkoj je i akcija spasavanja evra i zone evra. Uslov za dobijanje kredita su rigorozne mere štednje, smanjenje budžetskog deficita i javnog duga, ali i smanjivanje nacionalne potrošnje u celini. Moralo se pribeci povećavanju poreza na dodatu vrednost na 25%, uz postepeno smanjenje budžetskog deficita na 3%. To je brutalan program štednje. To su mere da bi se izbegao bankrot. [6]

Da li ste pročitali naslove, kao: “Evro nad provalijom”. “Propao projekat zajedničke evropske valute”, “Članice evrozona napuštaju evro i vraćaju se na nacionalne valute”. “U budućnosti možemo očekivati raspad valutnog saveza u EU” i slično.

Videli smo da kod svih članica EU dramatično rastu dugovi, deficiti budžeta i nezaposlenost. Izdaci za nacionalne investicione programe i spasavanje banaka su ogromni. Strah od domino efekta je stalno prisutan, posebno prelivanje krize na Portugal, Italiju, Španiju, Belgiju i dr. Ako Španija uđe u dužničku krizu to je “horor scenario”. Ako evro padne, pada i cela konstrukcija lisabonskog projekta. [6]

Ima li Evropska unija ideje kako da razreši dužničku dramu? “Evropa ne zna kako da se izbori sa eventualnim državnim bankrotom članice evrozona, što bi moglo lako dovesti do lančane reakcije”. (Mario Dragi, kandidat za direktora Evropske centralne banke). [7]

Koncept smanjivanja potrošnje i povećavanja štednje prihvata i Papandreu. On ističe da “prvo treba da u sopstvenoj kući uvedemo red, a tek onda da razgovaramo o načinima oslobađanja od ekonomske zavisnosti prema EU” (Jorgos Papandreu). On ističe da se Grčka nalazi pred kritičnim raskršćem i nije u situaciji da odbija međunarodnu pomoć, jer sama ne može da reši svoje probleme. Grčka se više orijentiše na pomoć tj. podršku evropskih investitora uz ogroman pritisak na formiranje nacionalne štednje od 28 milijardi EUR za popunjavanje budžetskog deficita, uz 50 milijardi EUR koje treba osigurati privatizacijom velikih državnih preduzeća u sledećih pet godina, nego da izađe iz evrozona i vrati drahmu.

Ministri finansija u EU su doneli načelnu saglasnost da se za Grčku formira novi paket finansijske ponude od 159 milijardi EUR svežeg kapitala i to pre dospeća šeste rate već odobrenog kredita od 110 milijardi EUR u septembru 2011. godine.

Evropska centralna banka smatra da bi odlaganje otplate duga Grčke (rekonstrukcija duga ili prolaženje bankrota) dovelo u nezavidnu poziciju grčke banke i da se širom Evrope jave opasna previranja na finansijskim tržištima. Da li su ovo dugovi grčkih banaka ili krediti banaka iz Nemačke, SAD, Francuske, Italije? Spasavanje se svodi na očuvanje kapitala tih banaka i sprečavanje velikih lomova u bankarskom sektoru i na finansijskim tržištima tih država.

ZAKLJUČAK

U svetu se sve više postavlja zahtev da se umesto USD kao svetski novac uvede nova “korpa valuta” u koju bi uz dolar ušli i kineski juan, ruska rublja, japanski jen, funta i evro. SAD će učiniti sve da do toga ne dođe i da dolar i dalje ostane svetska vodeća valuta. Istovremeno, SAD će učiniti sve, bilo prikriveno, bilo otvoreno da se Evropska unija kao projekat integracije država Evrope raspadne, a posebno evrozona i evro, kao glavni konkurent američkom dolaru u svetskim monetarnim rezervama i plaćanjima.

Ruski akademik, ekonomista i geopolitičar Igor Panarin predvideo je raspad SAD za 2010. godinu, ali kao što vidimo najmoćnija sila i dalje opstaje uz najdublju krizu kroz koju prolazi. [4]

Veruje se da će glavi centar za globalne i političke odluke biti BRIKS (Brazil, Rusija, Indija, Kina i Južna Afrika), ali uz nekoliko drugih država kao Argentina, Meksiko, Iran... Kao i da će do 2020. godine u svetu biti stvorena tri moćna ekonomska i geopolitička centra: Kina, Rusija (ujedinjena sa evroazijskim zemljama) i Evropska Unija.

LITERATURA

- [1] Prof. dr Slobodan Komazec, <http://www.srpskapolitika.com/Tekstovi/Analize/2011/latinica/021.html> Pristupljeno sajtu 07.04.2012.
- [2] Dejan Lukić, Pečat - internet portal slobodne Srbije, <http://www.pecat.co.rs/2011/05/sacekusa-na-monetarnom-olimpu/> Pristupljeno sajtu 07.04.2012.
- [3] Prof. dr Slobodan Komazec, Prof. dr Žarko Ristić, MAKROEKONOMIJA – makroekonomske teorije i makroekonomska analiza, Beograd, 2009.
- [4] Ruski akademik, Igor Panarin, POLITIKA on-line <http://www.politika.rs/rubrike/Svet/SAD-se-nisu-raspale.lt.html> Pristupljeno sajtu 07.04.2012.
- [5] Fond Slobodan Jovanović, <http://www.slobodanjovanovic.org> Pristupljeno sajtu 07.04.2012.
- [6] Miroslav Stojanović, Pečat - internet portal slobodne Srbije, <http://www.pecat.co.rs/2010/05/grcki-pozar-u-evropskoj-kuci/> Pristupljeno sajtu 07.04.2012.

- [7] <http://www.politika.rs/rubrike/Svet/Zapad-na-grckim-kolenima.lt.html> Pristupljeno sajtu 07.04.2012.
- [8] <http://www.oanda.com/currency/historical-rates/>